

Periodice pedagogice năsăudene și rolul lor în promovarea unui învățământ progresist

VASILE VRANAU

În procesul construcției socialiste, problema valorificării moștenirii culturale dobândește o deosebită importanță și este rezolvată în mod conștient. Ea presupune selectarea și preluarea valorilor viabile, autentice, necesare dezvoltării noii culturi. „Noi, comuniștii — arată tovarășul Nicolae Ceaușescu — făurim noua civilizație a orînduirii socialiste și comuniste sprijinindu-ne pe tot ce a creat mai de preț omenirea de-a lungul veacurilor, continuînd și ducînd mai departe linia progresului istoric făurit prin lupte, prin eforturi și sacrificii de popor. . . Istoria universală apreciază o națiune după contribuția adusă la cunoaștere, după valoarea moștenirii materiale și spirituale pe care o lasă, după rolul pe care îl joacă în domeniul progresului și civilizației⁽¹⁾).

Socialismul ca orînduire socială cu o cultură proprie preia într-un mod corespunzător toate elementele culturale valoroase ale trecutului. Cultura socialistă se constituie într-un cadru național, avînd în vedere îmbinarea armonioasă a tradiției cu inovația, fiind deschisă și receptivă față de valorile culturii universale.

În evoluția literaturii pedagogice și mai ales a răspîndirii culturii pedagogice în mase în „Țara Năsăudului“ ca de altfel în întreaga Transilvanie au ocupat un loc important „Perodicele pedagogice“ ,care au fost redactate sau la care au colaborat dascălii și intelectuali țînutului nostru. Ei fac parte din rîndurile cărturarilor ardeleni luminați din secolul trecut punîndu-și cu entuziasm și convingere talentul, scrierile, cuvîntul și fapta în slujba propășirii

1. Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul deservîșirii construcției socialiste*, vol. II Ed. politică 1968 pag. 25, 31.

poporului român. În scrierile lor majore răsună puternic glasul Ardealului românesc al epocii îndeosebi în privința cerințelor culturale și educative ale poporului.

Revista „Magazinul pedagogic“ a apărut la Năsăud în 1867, 1868 și 1869.

Structura de magazin rezultă din tematica pedagogică foarte întinsă și diversă. Se publicau studii de istoria pedagogiei, de metodică precum și planuri de lecții, informații și chiar câteva poezii cu caracter școlar. Era o revistă lunară, un organ permanent și a apărut în iarna anului 1867, când iese primul număr al publicației la Năsăud, unindu-se cu eforturile din acest gen ale celorlalte centre de școală românească : Blaj, Brașov, Sibiu, Beiuș și altele.

Revista era redactată de Maxim Pop, Cosma Anca și Vasile Petri. Toți trei au fost profesori la „Institutul preparandial“ care a existat în Năsăud timp de un deceniu.

Scopul revistei așa cum era fixat în anunțul de apariție era de a contribui la înflorirea școlilor naționale prin lărgirea orizontului cultural al învățătorilor. În acest scop revista își propune să publice articole și studii din „domeniul pedagogiei și din diverse ramuri ale științelor reale, a căror influență extraordinară asupra vieții practice nu o poate nega nimeni“.

În paginile ei sînt dezbătute probleme privind dezvoltarea științei. Cu ocazia unei cuvîntări ținută la gimnaziul din Năsăud, directorul Ioan Papiu face elogiul științei și al culturii, subliniind ca o caracteristică a vremii : „state, națiuni și popoare năzuiesc spre dezvoltarea puterilor spirituale pe calea științei și a culturii“²). În spirit iluminist, directorul gimnaziului din Năsăud, afirma în cuprinsul revistei că : „Puterea și starea de progres a unui popor depinde de școală ca adevăratul focar de știință, moralitate și cultură“.

Revista are meritul nepieritor de a fi fost întîia publicație apărută pe meleagurile noastre, constituind temelia viitoarelor reviste și ziare românești. Totodată ea a fost expresia învățămîntului dezvoltat, ivită de nevoia orientării pedagogice și științifice a acestui pronunțat proces de formare a personalității umane în școlile năsăudene.

Fenomenul instructiv și cultural de asemenea a fost stimulat de această publicație; ea a constituit un însemnat ajutor dat învățătorului în munca de perfecționare profesională. A fost o formă a luptei naționale a românilor din acest colț de țară românesc, împotriva regimului dualist instaurat în 1867, anul apariției acestei reviste. De la această revistă va începe firul tradiției în presa românească năsăudeană și bistrițeană, o presă militantă și cu o amplă adeziune a cititorilor contribuind la maturizarea conștiinței politice a maselor, în vederea realizării mărețului ideal al națiunii române „Unirea Transilvaniei cu Țara“.

2. „Magazinul Pedagogic“ vol. II, 1868, pag. 394.

În ordine cronologică sînt editate în continuare la inițiativa aceluiași grup de bărbați harnici în frunte cu Vasile Petri revistele : „Școala Română“, „Școala practică“ și două calendare pedagogice, unul pe anul 1867 și al doilea pe 1885. În ultimul calendar se găsesc cîteva poezii printre care și ale unui elev din clasa a VIII-a, ultima clasă a liceului, care mai tîrziu o să devină nemuritorul Coșbuc.

„Școala română“ cu subtitlul „Foaie pedagogică și didactică pentru interesele institutelor de cultură și ale organelor acestora“, apare în 1876 pînă în 1879 la Sibiu fiind editată de Vasile Petri și profesorul Ion Candrea ; îndeplinind cu numărul întîi al anului IV apare la Năsăud, de la data de întîi aprilie 1880, în solul unor tradiții și al unui climat stimulator, avînd subtitlul : „Foaie pedagogică pentru înaintarea cauzei școlare la români“.

În jurul ei se grupează inimoșii profesori Maxim Pop alături de Vasile Petri ca redactori, iar colaboratori : Dr. Artemiu Publiu Alexi, Vasile Grigore Borgovan, Dr. D. Barcianu, T. Ciontea, Dr. Grama, Grigore Pletosu, Dr. Paul Tanco ș.a. Revista își încheie apariția la Năsăud, cu Nr. 36 din 16 iunie 1881. În anul următor, apare o altă periodică și poate cea care exprimă pregnant efigia redactorului Vasile Petri, revista „Școala Practică“ — cu subtitlul — „Magazin de lecțiuni și materii pentru instrucțiunea primară“. Redactată la Năsăud între întîi aprilie 1882 și întîi martie 1886, deci patru ani fără întreruperi, cîte un număr lunar, ea scoate în relief cerința majoră a învățămîntului, aceea a legării teoriei de practică. Astfel, cultura pomilor în județul nostru ocupă un loc de prim ordin în spațiile revistei, constituind sarcina de bază a învățătorilor.

Crezul patriotic și profesional al revistei este mărturisit în cuvintele următoare : „Văzînd că astăzi învățătorii a trei milioane de români din Austro-Ungaria nu mai au nici un organ de presă de specialitatea lor, apunînd una după alta foile pedagogice cari mai apăreau în timpul din urmă, „Școala Română“ și „Foaia Scolastică“ din Blaj. . . „m-am hotărît la insistențele unor amici zeloși de înflorirea școlilor noastre, a reapuca din nou condeiful de redactor, spre a umple după putință, acest gol, pe cît de rușinos, pe atît de vătămător pentru învățătorimea română de dincoace de Carpați“).³

„Școala Practică“ a avut un rol însemnat în perfecționarea metodică a învățătorilor în deceniul al IX-lea al secolului trecut.

Predarea metodică a cunoștințelor este o artă, în concepția pedagogului din Năsăud, Vasile Petri, redactorul revistei.

În cuprinsul revistei sînt urmărite mai insistent manifestările românilor de peste Carpați. Titlurile : „Academia Română“, „Barbul de la Mircești“, „Cea mai jună poetă română“, „În memoria eroului Carol Davila din Războiul pentru Independență“, justifică

3. „Școala Practică“, Tom. I, Nr. 1 din 1 aprilie 1882 pag. 1.

această afirmație. sau prezentarea volumului de poezii a lui Eminescu, „Ortografia Academiei Române“ ș.a.

Conținutul „Școlii Practice“ se alătură aceluiași spirit patriotic și era bine venită la București și chiar răspândită, indicându-se și prețul abonamentului în lei pentru cei de peste munți, aspect ce atestă legătura trainică între toți românii de pe meleagurile scumpei noastre patrii, Republica Socialistă România.

Ținând seama de etapa și condițiile în care au fost tipărite revistele „Magazin Pedagogic“, „Școala Română“, „Școala Practică“, „Calendarul Pedagogic“ pe anul 1867 și pe anul 1885, Vasile Petri alături de colaboratorii săi, poate fi considerat nu numai inițiatorul dar și cel mai productiv în evoluția publicisticii pedagogice născudene în cea de a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Pentru el publicistica a însemnat în mod constant o documentată cunoaștere a problemelor abordate, un act de mare răspundere și de angajare civică-națională.

Din rîndurile învățătorilor care au activat pe tărîmul publicisticii, amintim pe Ioan Pop Reteganul născut în comuna Reteag județul Bistrița Năsăud. „Multe merite mai are acest bărbat tînăr și mult folos sperăm că va trage societatea și țaranul român din munca cea neobosită și foarte productivă ce dezvoltă Domnia Sa, pentru ce îi și dorim succes în toate întreprinderile salutare ce a început pentru luminarea și progresul poporului român“. ⁴ Sînt cuvintele care încheie biografia lui Ion Pop Reteganul publicată în revista „Convorbiri pedagogice“ al cărui proprietar era Petre Stoica ce scrisese rîndurile menționate, iar redactorul ei era acest „bărbat tînăr“ din ținutul nostru. El este cunoscut nu numai datorită activității sale folclorice cît și colaborării lui la diverse periodice din Transilvania, valorificîndu-și propria sa experiență pedagogică.

Scopul revistei „Convorbiri pedagogice“ e „ridicarea poziției sociale a învățătorului, dezlegarea chestiunilor pedagogice pe bază științifică și introducerea reformelor trebuincioase în organizarea învățămîntului public și familial“. În coloanele revistei, redacția preciza : „Vom publica articole interesante despre treburile învățămîntului și educației. Vom primi și apăra tot ce e bun și drept, dar vom combate răul, ori unde îl vom afla. Vom îngriji ca nu numai învățătorii ca specialiști, dar și părinții să tragă folos din citirea revistei noastre“.⁵

Ion Pop Reteganul considera că un învățător pregătit temeinic, apropiat de copii și devotat școlii va putea face din școala poporului un factor educativ de prim ordin, direcție pentru care a militat cu mult zel.

Conceptia sa despre școala populară și despre instruirea practică este expusă în paginile revistei „Convorbiri pedagogice“. Școala populară, și „îndeosebi a noastră cea românească, să pună deo-

4. „Convorbiri Pedagogice“ Anul II, 1 octombrie 1887, nr. 10 pag. 203.

5. „Convorbiri Pedagogice“ Anul I, Nr. 3, 1886 pag. 72.

sebit pond pe limba maternă, comput, geografie și istorie. Apoi nici de la o școală de-ale noastre, să nu iasă copil fără a putea zice : știu cultiva pomii și legumele“... „munca trebuie împărțită, căci numai în împărțirea ei zace sporul și averea ; fie care, pe ce teren va pleca, să fie sigur ;... dar pomăritul și legumăritul să nu-l neglijeze nimeni, nici chiar muierile“.⁶

Subliniem că revista „Convorbiri pedagogice“ a apărut pe alte meleaguri ale patriei noastre (Prașov, Satu-Nou — Banat), totuși prin colaborarea învățătorilor nășudeni, prin popularizarea în paginile revistei a unor personalități nășudene, prin promovarea ideilor pedagogice din școlile nășudene, revista amintită poate fi considerată o publicație care a adus un deosebit aport în stimularea publicațiilor nășudene.

De asemenea, trebuie să reținem faptul că periodicele pedagogice nășudene oglindesc nu numai frământările și problemele învățătorimii din ținutul nostru, ci, în genere, de cele mai multe ori și acele ale învățătorimii ardelenе și de dincolo de munți. Carpații n-au mai fost zid despărțitor de frați, ci locul pe unde frații și-au întins mâna, nîindu-și gîndurile, inima și voința.

Menționăm faptul lăudabil că editarea acestor reviste s-a realizat nu prin subvenții oficiale administrative, ci prin entuziasmul unor învățători devotați pentru progresul școlii românești în condițiile timpului, prin contribuția personală, prin abonamentele masei învățătoarești nășudene, ceea ce constituie un viu exemplu și pentru generațiile viitoare.

Revistele pedagogice nășudene reprezentau o tribună de popularizare a realizărilor în domeniul învățămîntului nu numai a învățătorilor români, ci a tuturor învățătorilor înaintați a naționalităților conlocuitoare (a sașilor, sîrbilor, maghiarilor, austriecilor, ș. a.).

Evoluția presei pedagogice nășudene reflectă tendințele școlilor naționale din ținutul nostru și de pe întregul cuprins al Transilvaniei de a fi în pas cu orientarea pedagogiei moderne, de a asimila ceea ce e valoros într-un mod propriu, de pe poziții originale.

În tendințele lor de înnoire a învățămîntului, învățătorii și profesorii nășudeni n-au rămas străini de frământările și preocupările pedagogice din acea vreme. Ei se aflau în avangarda armatei de cărturari ardeleni.

Periodicele editate de ei au contribuit la difuzarea în rîndurile cadrelor didactice a ideilor moderne ale învățămîntului și la analiza tendințelor lui de dezvoltare.

Ideile pedagogice ale lui Comenius, Rousseau, Pestalozzi, Fröbel, Diesterweg, ca și diferitele încercări și experiențe pedagogice din acel timp, au fost expuse în periodicele nășudene. Ele oglin-

6. Ion Pop Reteganul — „Industria domestică în școala populară“ — An. II, Nr. 3, pag. 57.

desc încercările efectuate în direcția orientării practice a învățămîntului.

Căutările experimentale și tendințele de modernizare a învățămîntului au trezit interes în activitatea tuturor dascălilor din ținutul nostru organizați într-o „Reuniune” puternică a învățătorilor de pe aceste meleaguri. Această reuniune poartă numele celui mai destoinic dascăl al ținutului nostru, Ion Marian — „Reuniunea Mariană”, asociație prin care s-a realizat legătura dintre Preparandie și Școlile populare, activitate ce a fost larg popularizată de presa năsăudeană. Profesorii Preparandiei au participat la constituirea reuniunii învățătoarești și la organizarea activității lor. Au fost date îndrumări învățătorilor cu privire la desfășurarea muncii lor metodice. De exemplu observînd că se întîmplă dificultăți în formarea deprinderilor de citire corectă, pedagogul Vasile Petri, dă îndrumări asupra felului cum trebuie să-și organizeze învățătorii, activitatea viitoare.

Presa pedagogică năsăudeană integrată în năzuințele presei transilvănene a îndeplinit, așa cum s-a menționat, atît rolul de răspîndire a ideilor pedagogice noi, cît și de valorificarea rezultatelor obținute de învățătorii români de la școlile naționale.

De asemenea, sînt semnificative titlurile care se găsesc în cuprinsul „Calendarului pedagogic”, în partea „Cronologie”, în care se găsesc atît date din istoria universală, cît și date din istoria națională. Ca de exemplu: „De la descălecarea Românilor în Dacia sub împăratul Traian (la anul 105) = 1780 ani” ; sau „De la recucerirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul (la anul 1599) = 286 ani”.⁷

Se găsesc articole comemorative de ex. ale lui Vasile Nașcu, învățătorul care s-a remarcat ca un luptător dîrz, neînfricat al cauzei românești, — tribunul grănicerilor năsăudeni —, sau problema orientării profesionale cu deviza: „Omul potrivit, la locul potrivit”, subliniindu-se alegerea carierei de „învățător”. Pentru carieră se cere „vocațiune”. Persoana care își alege cariera de dascăl, să-și pună întrebările: „Am eu iubirea și chemarea pentru această carieră?” și „Am facultățile spirituale și filozofice așa cum le pretinde această carieră?”.⁸ Răspunsul să fie cît mai obiectiv, — subliniază revista.

Sînt îndrăznețe aspectele științifice și atitudinea lui Artemiu Publius Alexi pentru sporirea eficienței educative a studiului științelor naturii. Revsitele au avut un rol activ în dezvoltarea învățămîntului popular, prilejuind o dezvoltare vie a problemelor de bază ale școlilor naționale și contribuind la perfecționarea profesională a învățătorilor. Au adus o prețioasă contribuție în mobilizarea forțelor înaintate, progresiste din școală, la lupta împotriva

7. „Calendariu Pedagogicu” pe anul 1885 — „Cronologia”.

8. „Calendariu Pedagogicu” pe anul 1868 pag. 17—64.

conservatorismului și formalismului didactic, împotriva măsurilor care urmăreau desnaționalizarea.

Cînd Preparatoria năsăudeană a fost pusă în discuție pentru desființare, iar școlile populare românești au avut și ele de rezolvat probleme grele privind existența lor grav amenințată de „Legea Aponyi” ,presa pedagogică năsăudeană a apărut cu mult curaj școlile populare și pe învățătorii lor.

În lupta lor pentru studierea temeinică a limbii române în școală și pentru cultivarea dragostei elevilor față de limba maternă, dascălii și intelectualii năsăudeni au înfruntat adversitatea moșierimii și burgheziei maghiare, care în tendințele lor de desnaționalizare a celorlalte națiuni, reduceau și studiul limbii române, limba majorității populației, căutînd să o scoată din planul de învățămînt.

Denunțînd aceste încercări „cărturarii năsăudeni” uniți cu ceilalți dascăli și intelectuali din Transilvania, au luptat pentru folosirea limbii române, arătînd că studiul temeinic al limbii materne în școală constituie o condiție a progresului cultural al fiecărui popor. Articolele întitulate ca : „Învățămîntul lingvistic în școala populară” și alte publicații în revistele „Magazin pedagogic”, „Școala română”, „Școala practică”, supun unei dezbateri atente problemele de metodică predării limbii române, arătînd că prin studierea limbii materne, tînăra generație este educată în spiritul dragostei față de popor. „Fără limbă, nu e cultură ; mai mult : fără limbă omul n-ar fi om”.⁹

Se menționează în revistele amintite că studiul limbii române trebuie să fie obiectul central din planul de învățămînt „temelia pe care ne sprijinim în învățătura celorlalte ramuri ale științei”.¹⁰ Se arată că predarea limbii române în școală are un triplu scop :

— Să facem școlarii să înțeleagă gîndirea semenilor săi ;

— Să poată împărtăși cugetele proprii ;

— Să-și însușească datele necesare despre formele și legile limbii. Timpul limitat al comunicării mă determină să închei expunerea ,dar nu înainte de a aminti, că în următoarea etapă, în cea de a patra a școlii noastre, etapa școlii normale, avem editate periodice pedagogice neîntrecute pînă astăzi începînd cu anuarele școlare, în primul rînd cu documentarul anuar „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc” al vrednicului profesor și director al Școlii normale din Năsăud, pedagogul Sandu Manoliu și continuat de anuarele lui Dionisie Maior prof. de pedagogie și directorul școlii în perioada 1930—1938.

În anul 1935, apare revista VATRA, din inițiativa unui grup de tineri și entuziaști învățători, foști elevi ai lui Sandu Manoliu, revistă care între timp, a fost cooptată ca publicație a Asociației învățătorilor din județul Năsăud. Colaboratorii în marea lor ma-

9. „Învățămîntul lingvistic în școala populară” în : „Magazinul Pedagogic” An. I, Nr. 1, 1867, pag. 231. (Fascicula 5 din iulie).

10. „Școala Practică”, An. 1, Nr. 3, 1882, pag. 65.

joritate au fost învățătorii din județ cu materiale de pedagogie, încercări literare, recenzii etc., dar au mai colaborat și alte condeie din cuprinsul țării, ca : Mihai Beniuc, Al. Husar, Gavril Istrate, Pop Petru, pedagogul Dionisie Maior, eminentul învățător Ion Barna ș.a.

La aceste reviste, și la altele se vor face referiri în comunicările ce vor urma, în special se vor face referiri la „Icoana unei școli dintr-un colț de țară românesc“.

Dacă înaintașii noștri, cărturari ieșiți de pe băncile acestei străvechi școli născădune și-au înălțat crezul lor patriotic peste Carpații falnici, străbătându-i, asigurând eternitatea neamului nostru unit în cuget și simțiri, realizând la 1 Decembrie 1918, UNIREA cu țara, în hotarele bătrânei Dacii, generația tânără, vrednică uteciști, harnicii pionieri și Șoimii patriei — Feții Frumoși, mândri și încrezători în destinele neamului nostru, îndrumați cu înțelepciune de dascălul neîntrecut, Partidul Comunist Român, ne asigură cu certitudine și cu tot elanul lor tineresc, că vor munci și vor înălța stindardul României socialiste pe culmile visate de vrednicii înaintași ai neamului nostru.